

AYDIN BÜKE

MOZART

Bir Yaşamöyküsü

CAN

AYDIN BÜKE
MOZART
Bir Yaşamöyküsü

© 2012, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Resimler: © Internationale Stiftung Mozarteum (ISM)

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Dünya Yayıncılık, 2006

Can Yayınları'nda 1. basım: Aralık 2012

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

ISBN 978-975-07-1573-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

AYDIN BÜKE
MOZART
Bir Yaşamöyküsü

BİYOĞRAFI

AYDIN BÜKE, 1958 yılında İstanbul'da doğdu. Kabataş Erkek Lisesi'nin ardından İstanbul Devlet Konservatuvarı Yüksek Bölümü'nden (bugünkü Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Devlet Konservatuvarı) mezun oldu. Avusturya'daki üç yıllık müzik eğitiminden sonra, İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın sınavını kazanarak, bu kurumda flüt sanatçısı olarak çalışmaya başladı. Halen bu görevini sürdürmektedir. 1995-2004 yılları arasında TRT-Radyo III' te klasik müzik programları hazırladı: *Vivaldi'den Beethoven'a*, *Enigma*, *Müzik Portreleri*, *Yeni Kayıtlar*, *99'da Andıklarımız*, *Arya*, *2000 Yılında Bach*, *Operanın Doruğu*, *Müzikal Sunu*. 2003-2010 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat Tasarım Fakültesi'nde Müzik Tarihi dersleri verdi. 1998 yılında, Mozart ve Lorenzo Da Ponte'nin ortak çalışmalarını konu alan, *İki Dahi Üç Opera* adlı kitabı, 2001'de, *Bach / Yaşamı ve Eserleri* adlı ikinci kitabı çıktı. Mozart'ın 250. Doğum Yılı nedeniyle kaleme aldığı *Mozart / Bir Yaşamöyküsü* adlı kitap Ocak 2006'da, *Müziği Yaratıcılar / Barok Dönem* (İpek Mine Altınel ile ortak çalışma) 2006 Kasım ayında, *Chopin / Tuşlara Adanmış Bir Yaşam* 2010 Ocak ayında, *Romantizmin Işığı Clara* 2012 Nisanı'nda yayımlandı. Çeşitli dergiler için müzik yazıları yazmakta ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde Müzik Tarihi dersleri vermektedir.

Aydın Büke'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Chopin / Tuşlara Adanmış Bir Yaşam, 2010

Romantizmin Işığı Clara, 2012

Asu'ya

İçindekiler

Genişletilmiş üçüncü baskıya önsöz	13
1756-1782	
1756-1763: Bir dâhinin babası: Leopold Mozart	21
1763-1766: Büyük Avrupa gezisi	36
1767-1769: İtalya öncesi olgunlaşma.....	56
1769-1773: Müziğin anavatanında	70
1774-1776: Salzburg - Münih	102
1777-1779: Yeniden Paris - İlk büyük aşk - İlk hayal kırıklığı	109
1779-1781: Salzburg'da Başpiskopos'un emrinde, Münih'te Idomeneo	167
1781-1782: Salzburg'dan kopuş - Saraydan Kız Kaçırma - Constanze	179
1782-1791	
1782-1785: Evliliğin ilk ayları - Salzburg gezisi - Viyana'da konserler	207
1785-1790: Üç başyapıt: Figaro'nun Düğünü, Don Giovanni, Cosi fan tutte	227
1790-1791: Son perde	279
1791'den sonrası	
Mozart ve çağı	317
Kaynakça	321
Dizin	323

Genişletilmiş üçüncü baskıya önsöz

Bu kitabın ilk baskısını 2006 Ocak ayında yayımlamış ve önsözüne şu cümlelerle başlamıştım:

Müzik tarihinin en çok ilgilendiği bestecilerin başında gelir Mozart. Buna rağmen, özellikle ölkemizde, yaşamı hakkında bildiklerimiz, Tanrı vergisi yeteneği ve “harika çocuk” olarak kazandığı ünle sınırlıdır. Türkçeye çevrilmiş bir yaşamöyküsünü saymazsak, Mozart üzerine yazılmış kitaplar konusunda dünyanın ne denli gerisinde olduğumuz açıkça ortaya çıkar. Bu kitap, bestecinin 250. doğum yılında, dilimize yeni bir başvuru kaynağı kazandırmak amacıyla kaleme alınmış son derece alçakgönüllü bir çalışmadır. Günümüze dek dünyada kabul gören temel Mozart yaşamöykülerinden yola çıkarak, zaman zaman onların farklı bakış açılarına dikkat çekerek, besteciyi elden geldiğince içinde yaşadığı toplumun bir bireyi olarak ele almaya çalışmıştır. Müziğe ilgi duyan ya da bu üstün yetenekli bestecinin yaşamöyküsünü merak eden geniş bir kitleye seslenmek amacıyla yazılmıştır.

Aradan geçen altı yıl boyunca, ne yazık ki dilimizde Mozart üzerine yazılanlar, çeviriler de dahil, neredeyse hiç artmadı. Bu nedenle Can Yayınları bu çalışmayı yeniden basmayı kabul ettiğinde, elimden geldiğince önceki baskılardan daha doyurucu bir hale getirmeye gayret ettim. Öncelikle, kitapta kullandığım Mozart ailesinin kaleminden çıkmış mektupların tümünü, 2006’da genişletilmiş baskıyla yayımlanan *Mozart Briefe und Aufzeichnungen* başlıklı sekiz ciltlik çalışmadan aldım. Böylece önceki baskılarda yer alan mektupları, bir kez daha orijinalleriyle karşılaştırma ve çevirileri kontrol etme şansım oldu. Bunun yanında Mozart’ın yaşamının son yıllarında dostu Michael Puchberg’e yazdığı mektupların önemli bir bölümü, Leopold Mozart’ın 21 Eylül 1768’de İmparator II. Joseph’e gönderdiği “şikâyet Mektubu” da, ilk kez bu baskı için dilimize çevrildi. Kısacası mektuplar ve belgeler söz konusu olduğunda, elinizdeki kitap

önceki baskılardan çok daha doyurucu bir şekle büründü.

Mektupların bir kısmının çevirisini yapan Yeşim Tükel Kılıç ve Asuman Karakaya'ya, çeşitli konularda bana yardım eden arkadaşlarım Eren Cendey ve Alp Altınır'e, bu çalışmanın yeniden okuyucuyla buluşmasına olanak sağlayan Zeynep Çağlıyor'a, ayrıca her zaman olduğu gibi bu kez de en büyük desteği gördüğüm sevgili eşim Asu'ya sonsuz teşekkürler...

İstanbul, Eylül 2012

1756 - 1782

*Mon très cher Père!*¹

Sevgili Constanze'm, Tanrı'ya şükürler olsun, artık gerçekten karım oldu; uzun zamandır sizden beklediğim şeyi ve içinde bulunduğum durumu biliyordu. Bana olan sevgisi öylesine büyüktü ki, hiç çekinmeden ve coşkuyla gelecek yaşamını benim kaderimle paylaşmayı kabul etti. Ellerinizden öper, büyük bir içtenlikle, gönderdiğiniz onay ve kutsamanız için, bir oğlun babasına karşı hissetmesi gerektiği duygularla teşekkür ederim. (...) Sevgili karım, en kısa sürede sevgili kayınpederine bizi kut-sadığı için şükranlarını ve sevgili görüncesine, çok değer verdiği dostluk-larının gelecekte de devam etmesini dilediğini bildirecek. Evlenme töre-ninde hiç kimse yok gibiydi; yalnızca karımın annesi ve en küçük kardeşi, ailenin vasisi konumundaki Bay Thorwart'la birlikte yer aldılar. Ayrıca Bay Zetto² karımın tarafından, Gilowsky³ de benim tarafımdan törene katılanları oluşturuyordu. Nikâhımız kıyılınca karım ve ben ağlamaya başladık. Orada bulunan herkes, rahip de dahil olmak üzere, bu durum-dan çok etkilendi ve ağlamaya başladı. (...) Artık sevgili Constanze'm, Salzburg'a gelmek için eskisinden yüz kat daha fazla istekli ve ben de onu tanıdığınız zaman ne denli mutlu olduğuma sevineceğinizi tahmin edebiliyorum. Siz de, akıllı, erdemli, iyi yetişmiş bir kadının kocası için büyük bir şans olduğunu düşünüyorsanız benim duygularımı paylaşacak-sınız. (...) Operam⁴ dün Gluck'un isteği doğrultusunda bir kez daha sah-

1. Mozart mektuplarının hemen hepsinde, tarih ve hitap kısımlarını Fransızca olarak yazmıştır. 7 Ağustos 1782 tarihinde babasına yazılan bu mektup, "Çok sevgili babacığım!" ifadesiyle başlıyor.

2. Doğru yazım Johann Carl Cetto olacak.

3. Franz Xaver Wenzel Gilowsky, Mozart'ları Salzburg'dan tanıyan Gilowsky ailesinin bir üyesiydi.

4. *Saraydan Kız Kaçırma* operası.

nelendi ve Gluck, eser hakkında bana övgü dolu sözler söyledi, yarın onunla yemek yiyeceğim, gördüğünüz gibi acele etmem gerek. *Adieu*.¹ Sevgili karım ve ben 1000 kez ellerinizden öpüyor, sevgili ablamızı tüm kalbimizle kucaklıyoruz.

Her zaman size sadık oğlunuz

W.A. Mozart²

Leopold Mozart, 1782 Ağustosunda oğlundan bu mektubu aldığımda, kabul etmek istemese de, Wolfgang'ın artık kendi kanatlarıyla uçmaya başladığını anlamıştı. Zaten aylardır Viyana'dan gelen mektuplar hep aynı istekle noktalanır olmuş, Constanze ile evlenmesine babasının onay vermesi Wolfgang için adeta bir saplantıya dönüşmüştü. Olaylar öyle bir hal almıştı ki, Leopold Mozart hiç istekli olmamakla birlikte ağustos ayı başında onayını oğluna bildirmişti. Aslında tümüyle basit bir formaliteden öteye gitmeyen bu onay, sosyal açıdan evliliğin aile tarafından da kabul edildiği anlamına geldiği için önemliydi. Wolfgang, babasının cevabının eline daha çabuk geçeceğini umduğundan nikâh tarihi olarak 4 Ağustos 1782'yi seçmiş ancak postanın gecikmesi sonucu onay düğününün ertesi günü Viyana'ya ulaşmıştı. Sanki kader, Leopold'un bu onayı gönül rızası olmadan verdiğini vurgulamak istercesine ilginç rastlantılarından birini daha devreye sokmuştu. Her şeye karşın Wolfgang, 7 Ağustos tarihli mektupla mutlu haberi babasına ulaştırmış, Constanze Weber'in karısı olduğunu müjdelemişti. Bu, Leopold için aynı zamanda şu anlama geliyordu: Hiç sevmediği, oğlunu uzak tutmaya çalıştığı Weber ailesinin bir üyesi, tüm yaşamını adadığı Wolfgang'ı elinden almış ve gelini olmuştu. Aslında oğlunun mektuptaki dileklerine katılmayı bütün kalbiyle istiyordu: "Akıllı, erdemli, iyi yetişmiş bir kadının kocası için büyük bir şans olduğuna" yürekten inanıyordu ancak Constanze Weber'in böyle bir kadın olduğundan şüpheliydi. Yanılmış olmayı diliyordu.

Salzburg'u kaplayan yaz sıcağına rağmen birden gözünün önünde soğuk bir kış günü canlanmaya başladı. Yirmi altı yıl önceydi. Ocak ayının sonuna doğru, bir kez daha baba olmanın he-

1. (Fr.) Hoşça kal. (Y.N.)

2. *Mozart Briefe und Aufzeichnungen*, Gesamtausgabe, cilt III, s. 218, 219, Editörler: Wilhelm A. Bauer, Otto Erich Deutsch, Joseph Heinz Eibl, Deutscher Taschenbuch Verlag, 1962, Genişletilmiş Baskı 2005.

yecanı içini kaplamıştı. O günlerde, doğacak çocuğunun hem kendi yaşamına hem de müzik tarihine yepyeni bir yön vereceğini doğal olarak aklının ucundan bile geçirmiyordu. Leopold Mozart 1756 yılının başlarını düşünmeye başladı. Aradan yirmi altı yıl geçtiğine inanmak zordu.

1756-1763

Bir dâhinin babası: Leopold Mozart

27 Ocak 1756 günü, saat 20.00 sıralarında, Salzburg'da Getreidegasse'deki dokuz numaralı evin üçüncü katında oldukça zor geçen bir doğumun ardından, o günün koşullarına göre sağlıklı kabul edilebilecek bir erkek çocuk dünyaya gelmişti. Baba Leopold Mozart, karısı Anna Maria'nın yedinci hamileliğinin onu iyice yıpratmışının farkındaydı. Üstelik dokuz yıllık evlilikleri boyunca gerçekleşen bu doğumlardan yalnızca biri, çiftin çocuk sahibi olma mutluluğunu tatmasına olanak sağlamış, diğer bebekler ya doğumun hemen ardından ya da kısa bir süre sonra yaşama veda etmişlerdi. 30 Temmuz 1751 tarihinde, karısının dördüncü hamileliğinde dünyaya gelen kızları Maria Anna Walburga'dan sonra bu bebeğin de sağlıklı ve uzun bir yaşam sürmesi Mozart çiftinin en büyük dileğiydi. Doğumun ertesi günü, 28 Ocak 1756'da, kent katedralinde vaftiz edilen bebeğe, "Johannes Chrysostomus Wolfgangus Theophilus" ön adları verilmişti. İlk iki isim, doğuma rastlayan 27 Ocak, Aziz Johannes Chrysostomus' un¹ "isim günü"² olduğu, üçüncüsü, bebeğin dedesi Wolfgang Nikolaus Pertl'a atıfta bulunmak için seçilmişti. Theophilus ise bebeğin vaftiz babası Salzburglu tüccar Johann Pergmayer'in ön ismi olarak kayıtlara geçmişti. Sonraki yıllarda "Theophilus" adı, önce Almanca karşılığı "Gottlieb"e (Tanrı'nın sevdiği), ardından da sözcüğün Fransızcası "Amadé"ye dönüşecek, müzik tarihi bu bebeği XIX. yüzyıldan sonra "Wolfgang Amadeus Mozart" olarak anacaktı. Leopold Mo-

1. 347-407 yılları arasında yaşayan ilk Kilise Babaları'ndan Antakyalı Aziz İoannes Chrysostomos. (Y.N.)

2. O dönemde doğum günlerinden çok, kişilerin ön adlarını aldıkları azizlerin takvimdeki isim günleri daha önemli sayılır ve onlar da kutlanırdı.

zart oğlunun vaftiz töreninin ardından Salzburg'daki olağan yaşamına dönmüştü; 27 Ocak 1756'nın yaşamında bir dönüm noktası olduğunu bir süre sonra anlayacaktı. O güne dek kendi başarılarıyla adından söz ettiren Leopold, gelecek kuşakların gözünde oğlunun babası olduğu için önem kazanacaktı. Aslında Wolfgang'ın doğumuna dek geçen 37 yıllık yaşamı, dönemin şartlarına göre ilginç sayılabilecek olaylarla doluydu.

Augsburg'dan Salzburg'a

Mozart ailesinin köklerine, Güney Almanya'nın Baviera bölgesindeki Augsburg kentinde oldukça eski tarihlere dek rastlanmaktadır. Her dönemde yoğun bir ticaret hayatına sahne olan kent, özellikle yetiştirdiği iki tüccar aile "Fugger"ler ve "Welser"ler sayesinde, Avrupa'nın ekonomik yapısına yön vermiş, bunun sonucunda siyasi yaşamında da söz sahibi olmuştu. Kentteki en ilginç bölgelerin başında gelen "Fuggerei", XVI. yüzyıl başlarında yoksullar için yapılmış bir toplu konut alanıydı. 1694'te bu mahalledeki bir evde ölen Franz Mozart, Leopold Mozart'ın dedesiydi. Mozart'lar o zamana dek kentte zanaatkâr olarak çeşitli işler yapmış, aile üyeleri çoğunlukla inşaat işiyle uğraşmıştı. Franz Mozart'ın 1679 yılında doğan oğlu Johann Georg, ilk evliliğini bir ciltçinin dul eşiyle gerçekleştirdiği için aynı mesleği sürdürmüş, onun ölümünün ardından evlendiği ikinci karısından 14 Kasım 1719 tarihinde ilk çocuğu Leopold Mozart dünyaya gelmişti.

Leopold Mozart'ın doğduğu XVIII. yüzyılın başları, Barok dönemin tüm yönleriyle zirvede olduğu bir dünyaydı. Müzik çevresine göz atıldığında, dönemin iki ünlü bestecisi Bach ve Handel¹ henüz meslek yaşamlarının ortasında bulunuyordu. O tarihlerde Köthen Sarayı'nda görevli olan Bach, yanında çalıştığı kontun isteği doğrultusunda çalgı yapıtları besteliyordu. *Brandenburg Konçertoları*, *İyi Düzenlenmiş Klavye* gibi yapıtların yanı sıra çocuklarının müzik eğitimine katkıda bulunmak için yazılan *Envanسیونlar* ve *Wilhelm Friedemann'ın Nota Defteri* başlıklı yapıtlar da Köthen yıllarında ortaya çıkmıştı. Bestecinin ününü perçinleyecek Leipzig dönemine daha birkaç yıl vardı. Bir süredir Londra'da bulunan Handel ise yeni kurulan Opera Akademisi'nin başarı-

1. Bu kitapta bestecinin adının İngilizce yazımı tercih edilmiştir.

sı için İtalyan tarzı operalarını bestelemeye hazırlanıyordu. Barok dönemin bir başka ünlü müzikçisi Jean Philippe Rameau, ünlü kuramsal yapıtı *Traité de l'harmonie* (Armoni İncelemesi), 1722'de yayımlandığında Leopold Mozart henüz üç yaşındaydı. Siyasi yönden, mutlakiyetçi kralların gücünün doruğa ulaştığı bir dönemden geçiliyordu. Yüzyılın sonlarında tüm Avrupa'nın yapısını değiştirecek çalkantılar öncesinde, büyük savaşların, tüm kıtayı sarsacak olayların yaşanmadığı bir süreçti. Leopold Mozart'ın yaşamının geçeceği Augsburg ve Salzburg, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu sınırları içinde kalıyordu.

O dönemde soylu olmayan ailelerin çocuklarının eğitimi için Kilise'nin himayesi en çok tercih edilen yoldu. Maddi olarak fazla bir külfeti olmayan bu süreç, çoğunlukla sonunda delikanlının din adamı olmasıyla sonuçlanıyordu. Leopold Mozart beş yaşına geldiğinde benzer bir süreç onun için de başlamıştı. Evlerinin hemen yanında bulunan, Cizvit tarikatına bağlı St. Salvator Kilisesi bünyesinde eğitim veren okula başladı. Aynı yıl okuldaki bir oyuna katıldı ve yaşamında ilk kez sahneye çıktı. Leopold'un beş yaşındaki sahne deneyimi, okulun tüm öğrencilerinin katıldığı bir toplu gösterinin sınırlarını pek aşmıyordu. Ancak oldukça iyi bir öğrenci olan Leopold Mozart ilerleyen yıllarda da bu tür gösterilere katılmaya devam etmiş, aynı zamanda müzik bilgisini de iletmeye başlamıştı.

Leopold Mozart'ın sonraki yıllardaki açık, Aydınlanma yanlısı fikirleri göz önüne alındığında iyi bir eğitim aldığı ve bilgileri kendi akıl süzgecinden geçirmeyi öğrendiği söylenebilir. Bunun bir başka nedeni ise delikanlının eğitimi süresince farklı görüşleri savunan kurumlarla işbirliği yapması da olabilir. Cizvit tarikatının okulunda eğitimine başlayan Leopold Mozart, Benediktenler tarafından yönetilen St. Ulrich ve Alfa manastırlarında koroda şarkı söylüyor, ayrıca bir başka önemli Hıristiyan tarikatı olan Augustinusçuların Kutsal Haç Manastırı'ndaki korosuna da katılıyordu. Müziğe olan ilgisi yalnızca koroda söylemekle sınırlı değildi. Kısa zamanda org ve keman çalmayı oldukça iletmişti. Bir süre sonra kentteki Katolik ve Protestan kiliselerinde org çalmaya başladı. O dönem için çok olağan karşılanmayan bu açık fikirli davranış, delikanlının inanç konusunda ne denli özgür düşünebildiğinin bir başka göstergesidir.

1736 yılına gelindiğinde Leopold Mozart lise eğitimini tamamlamak üzereydi. Önündeki en akıllıca yol, bir süre üniversite eğitimi aldıktan sonra din adamı olmaktı. Yılın ilk aylarında baba-

sı Johann Georg Mozart'ın ölümünün ardından onun mesleği ciltçiliği sürdürme olanağı da ortaya çıktı. Kardeşlerinin en büyüğü olan Leopold'a, baba mesleğini devam ettirmek fazla ilginç gelmiyordu. Ağustos ayında lise eğitimini başarıyla bitirdi. Bu olayı izleyen bir yıllık sürede delikanlının, geleceğini şekillendirme konusunda bazı açmazlara düştüğü anlaşılıyor. 1737 Kasımı'nda Salzburg Üniversitesi'ne hukuk, felsefe ve teoloji okumak için kaydını yaptıran Leopold Mozart'ın bu kararı nasıl aldığı, müzik tarihçilerinin hâlâ üzerinde fikir birliğine varamadığı bir konudur.

Bir görüşe göre, Augsburg'da delikanlının yakın ilişki içinde olduğu Benediktenlerin St. Ulrich Manastırı ile Salzburg Üniversitesi arasındaki işbirliği, Leopold Mozart'ın bu seçimi yapmasında önemli rol oynamıştır. Salzburg'dan gelip bir süre Augsburg'da felsefe dersleri veren Rupert Sembler'in 1737'de geri dönmüş olması, delikanlının bu kenti seçmesindeki önemli bir etkenin Sembler olabileceği fikrini kuvvetlendiriyor. Büyük olasılıkla yirmi yaşına yaklaşmakta olan Leopold, tıpkı yıllar sonra aynı dönemde oğlunun yapacağı gibi, kendi kanatlarıyla uçmayı denemek istemiş, bunun için doğup büyüdüğü çevreden uzaklaşması gerektiğine karar vermişti. Augsburg'da kalmak belki de bir süre sonra, baba mesleğini seçmesine neden olacak ve tüm ömrü bu kentte geçecekti. Ayrıca annesiyle düşüncelerinin her zaman uyduğu söylenemezdi. Sonraki yıllarda yazdığı mektuplarda onun için, "aklı oldukça kıt"¹ şeklinde bir ifade kullanması, Leopold Mozart'ın, Augsburg'u terk etme nedenlerinden birinin de annesi olabileceğini akla getiriyor.

Nedeni her ne olursa olsun, 26 Kasım 1737 günü Leopold Mozart, Salzburg Üniversitesi'ne kaydını yaptırdı. Doğduğu kentle benzerlikleri olmasına karşın, Salzach Irmağı kenarına kurulan Salzburg, Augsburg'la oldukça farklı bir konumdaydı. Kentin en önemli özelliği, yönetimdeki prenslerin aynı zamanda başpiskopos sıfatıyla dinî otoriteye sahip olmalarıydı. Roma döneminden beri çeşitli yerleşimlere sahne olan topraklar, Kuzey Avrupa'nın Akdeniz limanlarıyla ticaretinde her zaman önemli bir rol oynamıştı. Kent yakınlarında elde edilen tuz, yüzyıllar boyunca Salzburg ekonomisinin itici gücü olmayı sürdürmüştü. VIII. yüzyılda Başpiskoposluk olarak tanınan kent, XIII. yüzyılda Kutsal Roma-

1. Werner Pieck, *Die Mozarts*, s. 18, Europäische Verlagsanstalt, 1998.

Germen İmparatorluğu toprakları içinde bir prenslik statüsü de kazanmış, bu tarihten sonra Salzburg'u yöneten başpiskopos-prensler, hem siyasi hem de dinî lider olarak ağırlıklarını hissettirmişlerdi. Genellikle hemen yanı başındaki Bavyera bölgesinin merkezi konumundaki Münih'le, imparatorluğun başkenti Viyana arasında bir çeşit tampon görevi gören Salzburg, kenti yöneten prenslerin sanata olan düşkünlüğü sayesinde, pek çoğu günümüze dek korunmuş görkemli yapılarla bezenmiştir. Özellikle XVII. yüzyıl başlarında hükümdarlık yapan Başpiskopos Wolf Dietrich von Raitenau zamanında, barok mimarinin en kusursuz örnekleri Salzburg'da yükselmiştir. Bir din adamı olmasına rağmen, sevgilisi Salome Alt için yaptırdığı yazlık şato Mirabell, Başpiskopos Raitenau'yu kentin imarı konusunda en çok çaba harcayan isimlerin başına yerleştirmiştir.

Leopold Mozart, Salzburg'a geldiği tarihlerde, kentin nüfusu yaklaşık on beş bin civarındaydı. Üniversitedeki derslerine ilk yıl oldukça düzenli devam eden delikanlı, sonra aynı başarıyı gösteremedi. Bunun nedeni kesin olarak saptanamamakla birlikte, kentteki müzik çevresiyle daha yakın bir ilişki içine girmesi, bu ilgi dağılmasının önemli sebeplerinden biri olarak gösterilebilir. 1739'da üniversitenin, okulla ilişkilerinin kesildiğini bildirdiği öğrenciler arasında Leopold Mozart da vardı. Bu, genç adamın uzun zamandır beklediği bir gelişmeydi. Augsburg'daki ailesine, okulu kendi isteğiyle terk etmeyip ilişkisinin kesildiğini bildirmek daha kolay olacaktı; artık geçimini sağlayabilecek bir iş araştırmaya başlayabilirdi. Yirmi yaşına ulaşmıştı, dönemin şartları göz önüne alındığında yaşlılarının çoğu mesleklerini seçmiş, kendi yollarını çizmişlerdi. Pek çok bestecinin yaşam öyküsü incelendiğinde, aynı yaşlarda ilk görevlerine başladıkları görülmektedir. Leopold Mozart'ın önceki kuşağından Bach ve Handel için geçerli olan bu kural, ondan bir sonraki kuşağa ait Joseph Haydn için de değişmeyecekti.

Leopold Mozart, 1739'da kentin yönetiminde önemli bir konumda olan Kont Johann Baptist Thurn-Valsassina/Taxis'in yanında çalışmaya başladı. Görevi, kayıtlara *Kammerdiener* (oda hizmetçisi) olarak geçmekle birlikte, genç adamın gerçek işi bir çeşit özel sekreterlikti. Bu görev onun müzikle ilgilenmesine zaman bırakıyordu. Dönemin şartları göz önüne alındığında iyi eğitim almış olan Leopold Mozart, pek çok konuyla yakından ilgileniyordu. Latince ve Antik Yunancanın yanı sıra Fransızca ile İtalyancayı da konuşabiliyordu; İngilizce bilgisi o devir için genel

ortalamanın çok üzerindeydi. Sosyal bilimler ve fen alanında temel eğitimi vardı, astronomi ilgisini çekiyordu. Dönemin eğitim almış kesimi içinde giderek yaygınlık kazanmaya başlayan Aydınlanma düşüncesi, Leopold Mozart'ı da etkiliyordu. Aklın önderliğine başvurmak, karşılaştığı sorunları onun yardımıyla çözmek, gençlik yıllarından başlayarak tüm yaşamı boyunca başvurduğu bir yöntemdi. Bir süre sonra çocuklarının eğitimi söz konusu olduğunda, kalıplaşmış ve eski yöntemler yerine, ilerici, bir anlamda günümüz pedagoji öğretileri doğrultusunda hareket edecekti. Wolfgang'ın en büyük şansı, böyle bir babanın oğlu olarak dünyaya gelmek, onun gözetiminde yetişmekti. Leopold Mozart, bazı müzik tarihçileri tarafından oğlunu, Avrupa'nın dört bir yanında bıkıp usanmadan dolaştırdığı için eleştirilere hedef olsa da, bunun artıları, eksilerinden daha fazlaydı.

1743'e geldiğinde Leopold Mozart, Salzburg Başpiskoposluk Sarayı Orkestrası'na kemancı olarak kabul edildi. Bu, aradan geçen zaman içinde onun müzik bilgisini ilerlettiğinin de bir kanıtıydı. Yüzyıllar boyunca hareketli bir müzik yaşamına sahne olan Salzburg Sarayı, Alman sanatçıların yanı sıra, Avrupa'daki diğer müzik merkezleri gibi, İtalyan müzisyenlerin de uğrak yeri idi. Siyasi konumundan ötürü, Viyana veya Paris kadar önemli bir merkez olmamakla birlikte kentteki müzisyenler, Salzburg Sarayı'nın yapısı gereği, hem dinî hem de din dışı müzikten sorumluydu. Sık sık ufak boyutlu operalar veya müzikli oyunlar sahneleniyordu. Kentteki önemli müzisyenler arasında, özellikle keman tekniğine getirdiği yeniliklerden ötürü müzik tarihinde adından sıkça söz edilen Heinrich Ignaz Franz von Biber'in ayrı bir önemi vardı. 1670'te Salzburg Sarayı'nda çalışmaya başlayan sanatçı, ölüm yılı olan 1704'e dek kentte kalmış, çalgı yapıtlarının yanı sıra *missa*'larıyla¹ da adını duyurmuştu. Leopold Mozart kentte bulunduğu sırada müzik yaşamına yön veren isimlerin başında, Johann Ernst Eberlin geliyordu. Bazı kaynaklarda, saray orkestrasında ve kilisede önemli görevlerde bulunan Eberlin'in, Leopold Mozart'a bir süre ders verdiği, delikanlının bu ilişkinin sonucunda saraydaki göreve kabul edildiği belirtilir.

Aynı tarihlerde Leopold Mozart, kilise bünyesinde eğitim gören çocuklara keman öğretmekle görevlendirildi. Bu olay, ileride

1. Katolik ayin müziği.

AYDIN BÜKE

MOZART

Bir Yaşamöyküsü

"Duygularımı şiirle aktaramam, şair değilim; kendimi gölgeler ve ışıkla ifade edemem, ressam değilim; düşüncelerimi hareketlerle de açıklayamam, dansçı değilim. Ama bunların hepsini seslerle yapabilirim. Ben bir müzikçiyim. Yarın Cannabich'lerin evinde, sizin doğum ve isim gününüzü kutlamak için piyano çalacağım. Sevgili Babacığım, size, müzikte yeni hiçbir şeyin bestelenemeyeceği yılları görecek kadar uzun bir yaşam dilerim..."

Tam adı, Johannes Chrysostomus Wolfgangus Theophilus'tu. Sonraki yıllarda "Theophilus" adı, önce Almanca karşılığı "Gottlieb" e (Tanrı'nın sevdiği), ardından da sözcüğün Fransızcası "Amadé"ye dönüşecek, müzik tarihi onu XIX. yüzyıldan itibaren "Wolfgang Amadeus Mozart" olarak anacaktı.

Tanrı'nın mucizesiydi aslında... Her ne kadar besteci bir babanın çocuğu, öğrencisi ve ideali olsa da çocuk yaşlarında parlayan dehasının karşısında imparatorlar, imparatoriçeler eğilecek, çağdaşı meslektaşları bestelerine duydukları hayranlığı dile getirmekten yüksünmeyecekti. Daha 6 yaşında ilk defa gördüğü notaları yanlışsız çalabiliyordu, 35 yıllık yaşamında olağanüstü besteler üretti, soluk almadan çalıştı. Çevresinde bulunanlara günde onlarca defa, kendisini sevip sevmediklerini sorar, şaka için bile olsa cevap olumsuz olursa derin bir korkuya kapılır ve hemen gözleri dolardı. Hep çocuk kaldı. Yaşamını mektuplara sığdıracak kadar çok yazdı. Çok başarılı oldu, hep anı yaşadı, çok kazandı, çok kaybetti, borçlu olarak öldü. Yaşamı yarım kaldı, yaş 35, yolun sonuydu, ortası değil...

ISBN 978-975-07-1573-0

9 789750 715730